

ЗАЛЕЖНІСТЬ СУБ'ЄКТИВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ ЩАСТЯ ВІД ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

Визначено особливості ціннісно-мотиваційної сфери, суб'єктивного сприйняття щастя і грошової поведінки студентів вищого медичного навчального закладу. Виявлено, що система цінностей сучасних студентів включає сімейно-особистісні та матеріально-побутові фактори і є диференційованою залежно від спеціальності. Відзначено, що для студентів характерні середня вираженість основних типів грошових настанов та помірний рівень суб'єктивного щастя.

Ключові слова: грошова поведінка, щастя, студентська молодь, ціннісно-мотиваційні орієнтації.

Дослідження особливостей психосоціального функціонування молоді має важливе значення для комплексної оцінки психічного здоров'я нації [1, 2]. Студентська молодь характеризується рядом специфічних психологічних та соціальних особливостей [3, 4]. Актуальним є дослідження патернів психосоціальної поведінки сучасних студентів у зв'язку зі стрімким поширенням депресивних та тривожно-депресивних розладів, що реєструються останніми десятиліттями в європейських країнах, включаючи Україну [5, 6]. Важливу роль у формуванні особливостей психосоціального функціонування відіграє ціннісно-особистісна сфера індивіда [7].

Нині активізувалися наукові дослідження психологічних феноменів, пов'язаних із грошовими доходами та витратами, а також патернів економічної поведінки у різних соціальних верствах та суспільствах. Ряд авторів постулює наявність певного порогового значення грошових доходів, що дає змогу індивіду почуватися щасливим, причому такий поріг є різним для суспільств із різним рівнем економічного розвитку [8, 9]. Водночас інші дослідники відзначають суттєво складніший характер зв'язків між рівнем економічного доходу та суб'єктивним переживанням щастя [10]. Суперечливими та неповними є також дані про переживання індивідом щастя залежно від особистих уявлень про достатній рівень грошового забезпечення [11, 12].

Отже, вивчення особливостей ціннісно-мотиваційної сфери у сучасної студентської молоді має важливе наукове й практичне соціальне та медичне значення.

Мета цього дослідження — визначення особливостей ціннісно-мотиваційної сфери, а також суб'єктивного сприйняття щастя і грошової поведінки у сучасної студентської молоді. Завданнями дослідників було встановлення рівня суб'єктивного щастя, ієрархії цінностей, матеріальної

забезпеченості та структури основних витрат студентів різних медичних спеціальностей, з'ясування особливостей їх грошової поведінки.

Нами було обстежено 186 студентів I–VI курсів Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (61 (32,8%) чоловік та 125 (67,2%) жінок, у тому числі 84 з них навчаються за спеціальністю «Медицина» (28 (33,3%) чоловіків та 56 (66,7%) жінок), 30 — за спеціальністю «Медична психологія» (8 (26,7%) чоловіків та 22 (73,3%) жінки), 72 опитаних — майбутні стоматологи (21 (29,2%) чоловік та 51 (70,8%) жінка). Середній вік респондентів — $21,9 \pm 3,8$ року (чоловіків — $22,4 \pm 3,9$ року, жінок — $21,7 \pm 3,7$) без значущих розбіжностей. Ніколи не працювали 51,6% опитаних (46,4% медиків, 40,0% психологів, 62,5% стоматологів відповідно), постійно працюють 21,0% (відповідно 25,0; 20,0 та 16,7%), мають тимчасовий підробіток 15,6% (відповідно 23,8; 10,0 та 8,3%), працювали раніше, але у теперішній час не працюють 11,8% (відповідно 4,8; 30,0 та 12,5%).

Дослідження проведено з використанням модифікованого варіанта методики А. Фернема «Шкала грошових уявлень та поведінки» [13], тесту «Шкала суб'єктивного щастя» С. Lybomirsky в адаптації Д. Леонт'єва [14] та спеціально розробленої нами анкети.

При вивченні особливостей матеріального забезпечення було виявлено, що в 11,8% студентів щомісячні грошові витрати не перевищують 1500 грн; по 28,5% становлять опитані з витратами від 1500 до 2500 та від 2500 до 4000 грн, у 31,2% спостереженнях — понад 4000 грн. При цьому найбільше коштів витрачають студенти-стоматологи (понад 4000 грн — у 33,4% випадків, від 2500 до 4000 грн — у 37,5%, від 1500 до 2500 грн — у 20,8%, менше 1500 грн — у 8,3%),

менше — медики (відповідно 33,3; 16,7; 41,7 та 8,3 %) і найменше — психологи (відповідно 20,0; 40,0; 10,0 та 30,0 %).

У структурі грошових витрат студентів медичних спеціальностей найбільша питома вага витрат на одяг — 47,5 %, при цьому найбільше — 62,5 % за цією статтею витрачають студенти-стоматологи, менше 41,7 % — медики і найменше 26,7 % — психологи. На їжу вони витрачають 22,5 % свого бюджету (медики — 29,8 %, психологи та стоматологи — по 16,7 %). Оплата проживання є другою за обсягом статтею витрат у психологів (23,3 %) і суттєво меншою у медиків (9,5 %) та стоматологів (12,5 %). У цілому на оплату житла припадає 12,9 % студентського бюджету. На розваги найбільше (20,0 %) витрачаються студенти-психологи, менше (10,7 %) — медики й найменше (4,2 %) — стоматологи, загалом 9,7 %. Витрати на самовдосконалення (спортивні секції, тренінги, гуртки тощо) є найбільшими (13,3 %) у студентів-психологів, меншими (8,3 %) — у медиків і найменшими (4,2 %) — у стоматологів. У цілому витрати на самовдосконалення становлять 7,5 % усіх грошових витрат студентів (рис. 1).

Дослідження особливостей системи цінностей сучасної студентської молоді виявило, що пріоритетні позиції в їхній ієрархії займає сім'я: у цілому 50,0 % опитаних обрали її як домінуючу позицію. При цьому найбільш пріоритетною (62,5 %) сім'я є для майбутніх стоматологів, а найменш значущою (20,0 %) — для психологів. Слід зазначити, що 10,0 % студентів-психологів вважають сім'ю найменш важливою цінністю (таблиця).

Другою за пріоритетністю цінністю для студентів є здоров'я (23,7 %), причому найбільше значення йому надають студенти-психологи (40,0 %), і приблизно однакове — медики (20,2 %) та стоматологи (20,8 %). Третє місце за пріоритетністю у студентів займає особисте життя та любов (11,8 %), найбільш цінними вони є для студентів-медиків (17,9 %), найменш — для студентів-психологів (3,3 %). Можливість повноцінного відпочинку вважають найбільшою цінністю 9,7 % студентів (найбільше — медики (16,7 %), а найменше — стоматологи (2,8 %)).

Цікаво, що гроші не займають пріоритетного місця у системі цінностей сучасного студентства: лише 3,8 % респондентів називають їх пріоритетом, при цьому 13,3 % студентів-психологів та 4,2 % студентів-стоматологів вважають гроші найбільшою цінністю, а 40,0 % психологів і 25,0 % стоматологів — найменшою. Високий соціальний статус має найважливішу цінність для 3,8 % студентів (найбільше — для психологів (10,0 %), найменше — для медиків (0,0 %)). Слід зазначити, що високий соціальний статус є найменшою

цінністю для сучасного студентства: 58,1 % опитаних поставили його на останнє місце в ієрархії цінностей (найбільше — серед студентів-медиків (66,7 %) та стоматологів (62,5 %), найменше — серед психологів (23,3 %)). Дружба посідає останнє місце серед пріоритетних цінностей у 2,7 % випадків (на пріоритетне місце її поставили лише студенти-психологи — 16,7 %).

Дослідження особливостей грошових уявлень та поведінки дало змогу визначити ряд особливостей (рис. 2).

Середній показник за шкалою грошової одержимості виявився найнижчим у студентів-медиків ($4,92 \pm 1,45$ бала), а найвищим — у психологів ($5,90 \pm 1,95$), у стоматологів він займає проміжне положення ($5,25 \pm 1,60$). Найвищі показники за шкалою влади зафіксовано у студентів-психологів ($5,60 \pm 1,52$ бала), найнижчі — у стоматологів ($4,75 \pm 1,31$), проміжні — у медиків ($5,25 \pm 1,37$ бала). Економність найбільшою мірою притаманна студентам-медикам ($5,67 \pm 1,38$ бала), найменше — психологам ($4,90 \pm 1,73$), цей показник у студентів-стоматологів займає проміжне положення ($5,08 \pm 0,87$). Найвищі показники за шкалою неадекватної поведінки з грошима отримано у студентів-психологів ($5,40 \pm 1,52$ бала), дещо менші — у медиків ($5,00 \pm 1,54$) і найменші — у стоматологів ($4,71 \pm 1,41$).

Дослідження суб'єктивного сприйняття щастя виявило, що сучасна студентська молодь не почувається надто щасливою. Так, середній показник в обстежених студентів — $18,95 \pm 4,65$ бала, що відповідає середньому рівню. Найщасливішими почуваються студенти-стоматологи ($20,00 \pm 3,89$ бала), а найменш щасливими — психологи ($16,50 \pm 4,02$), показники у студентів-медиків займають проміжне положення ($18,92 \pm 5,14$ бала). При цьому

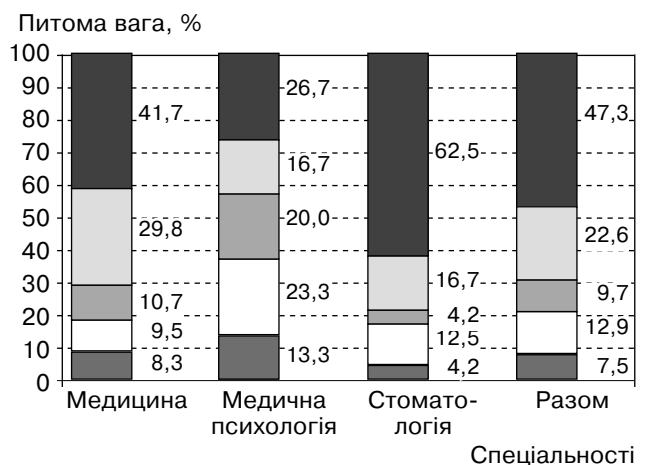

Рис. 1. Структура грошових витрат студентів різних медичних спеціальностей: ■ — одяг; □ — їжа; ■ — розваги; □ — оплата проживання; ■ — самовдосконалення

Особливості системи цінностей у студентів різних медичних спеціальностей

Цінності	Спеціальності							
	медицина		медична психологія		стоматологія		разом	
	абс. ч.	%	абс. ч.	%	абс. ч.	%	абс. ч.	%
<i>Пріоритетна цінність</i>								
Сім'я	42	50,0	6	20,0	45	62,5	93	50,0
Здоров'я	17	20,2	12	40,0	15	20,8	44	23,7
Особисте життя, любов	15	17,9	1	3,3	6	8,3	22	11,8
Відпочинок	14	16,7	2	6,7	2	2,8	18	9,7
Гроші	0	0,0	4	13,3	3	4,2	7	3,8
Статус	0	0,0	3	10,0	4	5,6	7	3,8
Дружба	0	0,0	5	16,7	0	0,0	5	2,7
<i>Остання позиція</i>								
Сім'я	0	0,0	3	10,0	0	0,0	3	1,6
Здоров'я	6	7,1	0	0,0	3	4,2	9	4,8
Особисте життя, любов	0	0,0	6	20,0	0	0,0	6	3,2
Відпочинок	7	8,3	3	10,0	6	8,3	16	8,6
Гроші	0	0,0	12	40,0	18	25,0	30	16,1
Статус	56	66,7	7	23,3	45	62,5	108	58,1
Дружба	14	16,7	0	0,0	0	0,0	14	7,5

показники за шкалою щастя у студентів-стоматологів мають меншу варіативність, тоді як у психологів та медиків діапазон їх коливань більший. Показово, що жоден з обстежених студентів не набрав максимальної кількості балів за шкалою щастя: найвищий показник — 25 із 28; натомість у 15 (8,1%) студентів показник за шкалою щастя відповідав низькому рівню.

Таким чином, сучасній студентській молоді притаманні специфічні характеристики ціннісно-мотиваційної сфери. Система їхніх основних цінностей включає сімейно-особистісні та матеріально-побутові фактори, при цьому студенти-стоматологи частіше обирали пріоритетною цінністю сім'ю, студенти лікувальних спеціальностей — кохання і особисті відносини, а студенти-психологи — здоров'я. Гроші не займають

пріоритетного місця в системі цінностей студентів, однак є її важливою складовою; найменшу залежність від грошей виявили студенти-стоматологи, а студентам-психологам притаманне полярне ставлення до грошей. Сучасна студентська молодь має помірні рівні вираженості основних типів грошових настанов. Найбільш неконструктивною є грошова поведінка студентів-психологів, які мали найвищі рівні грошової одержимості та неадекватної поведінки з грошима, а найбільш конструктивною — у студентів-стоматологів. Сучасним студентам притаманний помірний рівень суб'єктивного щастя, при цьому найбільш щасливими почуваються студенти-стоматологи, найменш щасливими — студенти-психологи.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні ціннісних орієнтацій

Середній показник, бали

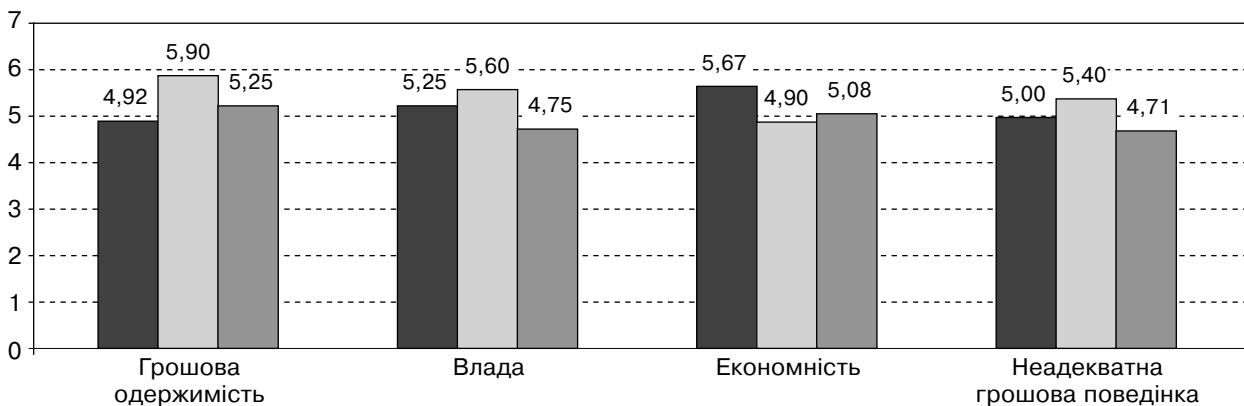

Рис. 2. Середні показники за шкалою грошових уявлень і поведінки в обстежених студентів: ■ — медицина; □ — медична психологія; ▒ — стоматологія

та мотиваційних установок студентів у кореляції з різними варіантами психосоціальної дезадаптації, а також у розробці й впровадженні в освітній процес вищих медичних навчальних закладів програм з основ економічної психології.

Список літератури

1. *Волошин П. В.* Стан психічного здоров'я населення та перспективи розвитку психіатричної допомоги в Україні / П. В. Волошин, Н. А. Марута, М. К. Хобзей // Укр. вісн. психоневрології.— 2012.— Т. 20, вип. 3 (72).— С. 13–18.
2. *Коваленко І. В.* Стратегії подолання стресу та перфекціонізму / І. В. Коваленко, М. В. Лемешук, А. О. Камінська // Вісн. наукових досліджень.— 2016.— № 2.— С. 30–32.
3. *Пшук Н. Г.* Щодо профілактики суїцидальної поведінки у молоді з соціальними фобіями / Н. Г. Пшук, М. В. Маркова, О. О. Белов // Сучасні проблеми суїцидології: монограф., за ред. П. В. Волошина, Н. О. Марути.— Харків: Вид. Строчков, 2017.— С. 220–241.
4. Основні клініко-психопатологічні феномени соціальної фобії та особливості їх суб'єктивної оцінки у студентської молоді / Н. Г. Пшук, Д. П. Слободянюк, О. В. Довгань, П. М. Слободянюк // Science Rise.— 2015.— № 8.— С. 24–27.
5. *Пшук Н. Г.* Особливості ініціального етапу ендогенних депресивних розладів у осіб молодого віку / Н. Г. Пшук, О. О. Белов // Укр. вісн. психоневрології.— 2017.— № 25 (1).— С. 149–150.
6. *Пшук Н. Г.* Деякі аспекти патоморфозу циркулярних депресивних розладів на сучасному етапі /

Н. Г. Пшук, І. С. Потоцька, О. О. Белов // Запорозький медичний журн.— 2017.— № 19 (3).— С. 323–327.

7. *Белов О. О.* Предиктори системи психокорекції психоемоційної сфери хворих на професійну патологію органів дихання та периферичної нервової системи / О. О. Белов // Львівський медичний часопис.— 2016.— Т. XXII, № 1.— С. 35–40.
8. Happiness, Income Satiation, and Turning Points Around the World / A. Jebb, L. Tay, E. Diener, S. Oishi // Nature Human Behavior.— 2018.— Vol. 2.— P. 33–38.
9. *Tay L.* Living among the affluent: Boon or bane? / L. Tay, M. Morrison, E. Diener // Psychology Science.— 2014.— Vol. 25.— P. 1235–1241.
10. *Czapiński J.* The Economics of Happiness and Psychology of Wealth / J. Czapiński // Nauka.— 2012.— Vol. 1.— P. 51–88.
11. *Bok D.* The politics of happiness / D. Bok // Princeton: Princeton University Press.— 2010.— 210 p.
12. *Neubert A. P.* Money only buys happiness for a certain amount / A. P. Neubert // Medical Press.— 2018.— Vol. 2.— P. 2–3.
13. *Симків М.* Модифікований варіант методики А. Фернема «Шкала грошових уявлень та поведінки» / М. Симків // Освіта регіону.— 2012.— № 2.— С. 295–299.
14. *Осин Е. Н.* Апробация русскоязычных версий двух шкал экспресс-оценки субъективного благополучия / Е. Н. Осин, Д. А. Леонтьев // Материалы III Всерос. социолог. конгр. «Социология и общество: проблемы и пути взаимодействия»; 21–24 октября 2008 г., Москва.— М.: Институт социологии РАН, 2008.— URL: http://www.isras.ru/abstract_bank/121

ЗАВИСИМОСТЬ СУБЪЕКТИВНОГО ПЕРЕЖИВАНИЯ СЧАСТЬЯ ОТ ЦЕННОСТНО-МОТИВАЦИОННЫХ ОРИЕНТАЦИЙ У СОВРЕМЕННОЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

И. С. ПОТОЦКАЯ, А. А. БЕЛОВ, В. А. ГЕРАСИМУК, А. В. НОВИЦКИЙ

Определены особенности ценностно-мотивационной сферы, субъективного восприятия счастья и денежного поведения студентов высшего медицинского учебного заведения. Установлено, что система ценностей современных студентов включает семейно-личностные и материально-бытовые факторы и является дифференцированной в зависимости от специальности. Отмечено, что для студентов характерны средняя выраженность основных типов денежных установок и умеренный уровень субъективного счастья.

Ключевые слова: денежное поведение, счастье, студенческая молодежь, ценностно-мотивационные ориентации.

DEPENDENCY OF SUBJECTIVE EXPERIENCE OF HAPPINESS ON VALUE-MOTIVATIONAL ORIENTATIONS IN MODERN STUDENT YOUTH

I. S. POTOTSKA, O. O. BELOV, V. A. HERASYMUK, A. V. NOVYTSKYI

There were determined the features of value-motivational sphere, subjective perception of happiness and money behavior in students of medical university. The personal values in modern students were revealed to include the family-personal and material factors, being differentiated depending on the specialty. It was noted that the students were characterized by an average pronouncement of the main types of money appraisals and a moderate level of subjective happiness.

Key words: money behavior, happiness, student youth, values-motivational orientations.

Надійшла 12.11.2018